

ESITSİZLİKLER, KALKINMA SORUNLARI VE TERÖR

Zafer Cirhinlioglu

Öz

ABD'ye yönelik 11-Eylül saldırısından sonra, terör hareketleri ve terörün dogasi yeniden tartismaya baslandı. Terörün sadece tek bir ulusu tehdit etme özelliginin kayboldugu, bunun yerine küresel terör denebilecek bir tür terörün aldığı dile getirilmektedir. Bu terör türünün tarihte gözlemlenen terör türlerinden farklı olduğu ve farklı önlemler alınması gerektiği fikri yaygınlaşmaktadır. Diğer yandan, bu terör türü ile mücadele etmenin bir yolunun ekonomik iyileştirmelerden geçtiği, Birleşmiş Milletler basta olmak üzere, çeşitli uluslararası kuruluşlarca ifade edilmektedir. Ancak, ülkelerin yoksulluklarını ve azgelişmişliklerini öne çıkaran böyle bir yaklaşım doğru mudur? Terörün gerçek kaynağı, yoksulluk mu yoksa kökü çok daha derinlerde olan eşitsizlikler midir? Bu çalışma, temel olarak, terörün siyasi ve tarihsel olaylardan kaynaklandığını, ancak eşitsizlikler ortamında çok daha ileri düzeylere taşınarak boyut değiştirdiğini ileri sürmektedir.

Anahtar Sözcükler

Terör, Eşitsizlikler, Kalkınma

Inequalities, Some Problems in the Process of Development and Terror

Abstract

Following 11-Sep attack targeted at WTO, the concept of terror is brought back into scientific and intellectual agenda of both Western and Eastern countries which were mostly Islamic and ruled by Islamic rules. It is now much more discussed that the conventional direction of terrorism has been shifted from nationalistic scale towards global one. This is called global terrorism different from all of its similar forms observed through history of civilisation and therefore unusual precautions must be launched in all countries which are under the attacks of this kind of terrorism. For this reason, recently developed political approaches called pre-emptive measures/strike have emerged as a new interpretation of national security, especially in USA. In this line, US admiration has also defended the idea that the main source of the terrorism is the widespread poverty and undeveloped economical conditions prevailed for long time in some countries. This is also backed by international organisation such as UN. However, there is no doubt that this approach is open to further questioning from the point of view of the countries accused of being the motherland of terrorism. Can the poverty be seen as actual source of terrorism or to be more realistic, is it somewhere deep down history and politics.? This paper argues with the idea that terror is mainly related to history and politics rather than economic, beside this, terror movements are fed and powered by inequalities created and boosted by capitalism. Under capitalist market conditions, terror changes its dimension and becomes global one.

Key Words

Inequalities, Development and Terror

Giris

Esitsizlikler hem ekonomi biliminde hem de diğer sosyal bilimler alanında en çok dikkati çeken ve en fazla araştırmanın yapıldığı alanlardan birisidir. Özellikle küreselleşme kavramının sıkça konuşulduğu günümüzde, tipki 1960 ve 70'li yıllarda olduğu gibi yoksulluklardan, eşitsizliklerden, sömürden ciddi ve yaygın bir şekilde söz edilmeye başlandığına tanık olmaktadır. Dünyanın, geçtiğimiz dönemlerden farklı olarak çok daha fazla eşitsizliklere sahne olduğu düşüncesi gittikçe daha fazla taraftar toplamaktadır. Oysa, eşitsizlikler kavramı kendi içinde çeşitli anlam bulanıklarını da beraberinde taşımaktadır. İnsanların büyük bir kesimi, kitle iletişim araçlarının ülkeler arasındaki sınırları daraltmasından dolayı, zenginlerin nasıl yasadıkları ve

fakirlerin de nasıl bir hayata tahammül etmek zorunda kaldıkları, konusunda çok daha fazla bilgili hale gelmişlerdir. Dolayısıyla, zenginler ile fakirler arasındaki fark, geçtiğimiz yüzyıllardan daha fazlaca dünya kamuoyunun gözü önüne serilmekte ve bu iki toplumsal uç arasındaki uçurumun nasıl kapatılabileceği ya da nasıl kapatılmak istenmediği yine bu insanların erişebilir oldukları düzlemlerde tartışılmaktadır. Esitsizlik olgusu ile ekonomik performans arasında bir ilişki olduğu saptanmış bulunmaktadır (bkz. Dünya Bankası Raporu, 2002). Buna göre, oy verme davranışı, iyi çalışmayan sermaye piyasaları, mülkiyet hakkının yeteri kadar korunamaması, o ülkenin ekonomik performansı değerlendirilebilmekte ve esitsizlikler ile ilişkilendirilebilmektedir. Ancak, esitsizlikler sadece ekonomik performanslarla ya da gelir dağılımı ya da çeşitli refah göstergeleri ile mi ilişkili bir kavramdır? Eğer bireyler gelir bakımından esitsiz bir durumda iseler ve aynı zamanda da toplumun dağıttığı diğer ödül sistemlerinden (örneğin, prestij, vs) yararlanabiliyorlarsa, yine esit olmayan koşullarda yaşadıkları mı varsayılmalıdır? Şüphesiz ki esitsizlikler her şeyden önce maddi üretimin esit olarak dağılması ile ilgilidir. Fakat, içeriğinin sadece bu olmadığı da açıktır. Çünkü, insanlar, hem ekonomik açıdan esitsiz koşullarda yaşarlarken, siyasi, kültürel ve toplumsal bakımlardan da esitsiz koşullarda yaşamlarını sürdürmektedirler. O halde, denebilir ki, bir birey, ekonomik bakımdan dezavantajlı durumda iken, kültürel bakımdan avantajlı bir durumda olabilir. Esitsizlikler bu bakımdan tartışmaya ve irdelemeye açıkken, aslında bu kavramdan genelde anlaşılanın sadece ekonomik esitsizliklerin olduğu vurgulanmalıdır. Yani, çoğu zaman sözünü ettiğimiz esitsizlikler, yoksulluklar ile ya da refah düzeyi bakımından ele alınan esitsizliklerdir.

Ne var ki esitsizlikler denildiğinde *yoksulluktan* daha fakli bir durumu ele alırız. Yoksulluk genelde bir ülkede yaşayan bireylerin ya da ailelerin belli bir maddi çizginin altında kalmasını ifade etmektedir. Bu durum, şöyle özetlenebilir: (Dünya Bankası WDR 2001)

- a) temel ihtiyaçları karşılayabilecek kadar gelirden yoksun olmak,
- b) devlet ve toplum kurumlarında sesiz ve güçsüz olma,
- c) kendisine yönelik tehlikeler karşısında güçsüz kalma ve bunlar ile baş edememe.

Bu tanım üzerine düşünülecek olursa sunun farkına varılabilir ki, tanım örtük olarak “yoksullar yoksul olduklarını, çünkü gelirlerinin olmadığı” söylemekte, dolayısıyla pek fazla bir şey de söylememektedir.

Diğer yandan, esitsizlik(ler) o ülkedeki maddi koşulların bütüncül dağılımı ile ilgili olmaktadır. Esitsizlik konusunun uzun zamandır canlı bir konu olarak gündemde kalmasının nedeni, ekonomik toplumsal çöktürleri etkiliyor olmasındadır. İyi çalışmayan kapitalist bir ekonomide düşük gelirli kişiler sistemin içine girme fırsatı bulamayacaklardır. Bu durumda ülkenin kaynaklarını kendilerince tüketeceklerdir. Ne onlar yoksulluktan çıkabileceklerdir ne de ülkenin yoksulluktan kurtulması için çareler üretebileceklerdir. Mevcut esitsizlikler bireylerde ve ailelerde psikolojik sorunlara yol açtığı gibi sağlık alanından siddete ve teröre kadar uzanan zincirleme olumsuzluklara yol açabilmektedir. Toplum bilimcilerin esitsizliklerin toplumu, aileleri ve bireyleri hangi boyutlarda ve nasıl etkilediğini araştırırlarken sordukları bazı sorular şu şekilde sıralanabilir: Esitliklerin daha fazla oldukları toplumlar, esitsizliklerin hüküm sürdüğü toplumlardan daha hızlı mı büyümektedirler? Gelir dağılımı ile

yoksulluklar arasındaki bağlar nelerdir? Esitsizlikler yoksulluklara karşı verilen savaşımın etkinliğini nasıl etkilemektedir? Makro ekonomik istikrar esitsizlikle ilişkili midir? Esitsizlikler hastalıkların dağılımını ve ölüm oranlarını direkt olarak etkileyen bağımsız bir faktör müdür? Toplumsal cinsiyet ve kamu politikaları aile içindeki esitsizlikleri nasıl etkilemektedir?

Diğer bir açıdan bakıldığında, esitsizlik kavramını iki bakımdan ele almak mümkündür. Birincisi, bir toplum içindeki esitsizlikler (ki bu esitsizlik var olduğundan dolayı sınıflardan bahsetmek mümkün olmaktadır). İkincisi, ülkeler arasındaki esitsizlikler. Nasıl bir toplum içinde fakirler ve zenginler var ise, dünya ölçeğinde düşünüldüğünde fakir ve zengin ülkelerden söz etmek de mümkün olmaktadır. Hemen vurgulanabilir ki, bir bireyin sağlıklı olması, ülkesinin içinde bulunduğu zenginlik ve fakirlik basamağı ile yakından ilgili olduğu kadar, ülkesinin diğer ülkeler ile kıyaslandığı zaman, gelişme çizgisinin neresinde bulunduğu ile de yakından ilgilidir. Yine vurgulayabiliriz ki, günümüz ekonomik ve toplumsal ilişkileri esitsizlik üzerine kuruludur.

Yoksulluk, İdeolojiler ve Küreselleşme

Esitsizlikler bir toplumda, bireyler arasında varlığını sürdüren bir kader olarak da algılanabilmektedir. “Yoksulluk ise mücadele edilecek bir olgu gibi algılanmaktadır; uluslararası düzeyde düşünüldüğünde ise, tam aksine, esitsizlikler mücadele edilmesi gereken bir olgu gibi durmakta, yoksulluk değişmez bir olgu olmaktadır” (Pieterse, 2002:1018). Diğer yandan, hemen hemen tüm dünyada yoksulluklar neo-liberal politikalar aracılığı ile azaltılmak istenmektedir. Oysa, neo-liberalizm kendi yükselmesini, baskalarının fakirleşmesi üzerine kurmuş olduğu, artık herkesçe kabul edilebilir bir olgu olarak karşımızda durmaktadır.

Dünya düzeyinde esitsizliklerin dile getirimi, özellikle liberal ve sosyalist akımlar içerisinde olmuştur. Bu dile getirimler, İkinci Dünya Savaşı sonrasında daha fazla güç kazanmış ve güncellenmiştir. Birleşmiş Milletlerin kurulması küresel esitsizliklerin kurumsal anlamda ele alınmasını doğurmuştur. UNDP (UN, Development Programme), UNICEF ve UNESCO, gibi kuruluşlar dünya kamu oyununun dikkatini küresel esitsizliklere çekmeye çalışmışlardır. Birleşmiş Milletlerin kurulması sadece esitsizliklere dikkat çekmekle kalmamış, Dünyanın en uzak köşelerinde yaşayanlarda dahi bir birliktelik, birlikte yaşama ve bir dünyada olma duygusunun gelişmesine hizmet etmeyi amaçlamıştır. Gerçekten de Birleşmiş Milletlerin sadece var olması ve hedefler koyması, bu hedefleri diğer ülkelere çeşitli etkinlikler ile aktarması, pratik hayatta bireyleri bir çok şekilde etkilemiş olsa da, çeşitli yan etkilere de neden olduğu iddia edilebilir. Örneğin, sadece bir toplumda var olduğu düşünülen esitsizliklerin, ulusların belli bir dayanışmaya girdikleri andan itibaren, uluslararası bir nitelik kazanabileceği, başlangıçta öngörülememiştir. İnsanlar birlikte olmaya çalışırken, kendi içlerindeki pozitif ve negatif özellikleri de paylaşmışlardır. Daha iyi nasıl yaşabileceklerinin araştırmasını yaparlarken, nasıl daha kötü duruma düşebileceklerinin de tecrübesini yaşamışlardır. Kendi içlerindeki sorunları tarihten gelen çözüm yolları ile asabileceklerine dair umutları varken, yeni dönemde almaları gereken önlemlerin yetersiz kalabileceği hissini yaşadıklarında, çaresizliği de yaşamışlardır. Bir ülke halkı, nihayetinde kendi topraklarında olup bitenden kendilerini sorumlu hissederken, yeni dönemde, yani

dünyanın küresellemeye başladığı dönemde, acaba nasıl sorumluluklar geliştirilmeli ki, diğer toplumlardaki insanlara bu sorumluluklar iletilebilsin, diğer insanlar ile aynı noktada ve aynı çözüm yollarında birlesilebilsin. Böyle bir bakış açisi, tarihte gözlenenlerden tamamen farklı özellikler taşıyan bir süreçti. Kendi toplumlarında geliştirdikleri ve kendi kültürlerine uygun olduğunu düşündükleri, örneğin hukuk sistemi, ulusları asan bir platformda ne tür bir işe yarayabilir ya da her hangi bir işe yarayabilir mi? Dolayısıyla, günümüzde, su soruyu sormaya hakkımız var gibi görünüyor; acaba küresel platforma taşınan olumsuzluk, bir anlamda eşitsizlikler, hangi hukuksal etkinlikler ile çözülebilir? Kültürel farklılıklar hangi yöntemler ile uzlaşıya bağlanabilir?

Bir başka anlatımla, yeni dönemde, ortaya çıkan olumsuz koşullar, en az olumlu koşullar kadar insan hayatını etkilemiş bulunmaktadır ve bazı durumlar da, olumsuzluklar daha fazlaca etkilemeye devam etmektedir. Uluslar içindeki eşitsizlikler, günümüzde artık, uluslararası eşitsizlikler haline gelmiştir. Bireylerin ve belki de hükümetlerin dikkati, ulus içindeki eşitsizliklerden uluslararası eşitsizliklere doğru kaymıştır. Tabiidir ki, böyle bir durum, bir çok araştırmacının da dikkatini çekmiştir. Örneğin, bu araştırmacılarından birisi (Hurrell, 2001:35) şöyle diyor: “Artık, küresel eşitlik ve eşitsizliklere ilişkin umutlarımızın daha garantili bir şekilde besleneceği, birlikte sahip olduğumuz daha yetkin ve bütünleşmiş kurum ve uygulamalar var. Fakat, aynı zamanda, belli başlı uluslararası toplumsal kurumlarımız, bu kurumların içindeki asiri güç farklılıklarından dolayı, bozuk siyasi düzenleri kurmaya devam etmektedirler”. Gerçekten de özellikle son zamanlarda meydana gelen Irak’a yapılan saldırı sürecinde de şahit olduğumuz gibi, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası kurumlar, kendi içlerinde barındırdıkları güçlerin mücadele alanı haline gelmişler, bir çok siyasi çatışmaya sahne olmuşlardır. Bu türden çatışmalarda amaç, kurumun amaçlarının nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin değil de taraf olan ülkelerin çıkarlarının bu kurumların mesru platformları kullanılarak nasıl korunabileceğine ilişkin olmuştur. Oysa, yukarıda bahsedildiği gibi, özellikle BM, uluslararası ortak tutumların paylaşılmasını amaçlayan bir kurum olarak yaratılmıştı. 16-11-2001 tarihinde BM Genel Kurulu toplantısında taraflar, 11 Eylül saldırısını tartışmışlar, çoğunlukla “terörizmi yaratan ve çoğaltan koşullarını, bir başka deyişle, bir kenara itilme ve yoksulluk koşullarını ortadan kaldırılmadan yok edilemeyeceği”ni vurgulamışlar ve “yabancı işgalcilere karşı kendini savunma ve kendi geleceğini belirleme hakkından doğan mesru haklar ile terör eylemleri arasında bir ayırım yapılması”ni istemişlerdir. Bir çok BM üyesi ülkenin temsilcisine göre, örneğin, Güney Kore Başbakanı Han Seung-soo’ya göre, “terörizm ile mücadele yoksulluk, az gelişmişlik, eşitsizlik ve hastalık ve diğer ekonomik toplumsal sorunlara yönelik verilen mücadeleye paralel olarak ilerlemelidir”.

Her ne kadar küresel eşitsizliklerin İkinci Dünya Savaşı ile arttığı bilirse de “başlangıç tarihi olarak 19.yy’da vuku bulan Sanayi Devrimi alınabilir” (Pieterse, 2002:1026), ancak, doğaldır ki bu tür eşitsizlikler o zaman oldukça dar kapsamlı idi. “En zengin ülkede yaşayan Dünya nüfusunun beste birinin geliri ile dünyanın en yoksul ülkesinde yaşayanların beste birinin geliri arasındaki fark aşağıdaki gibidir: 1980’de 3’e 1; 1870’te, 7’e 1; 1913’te 11’e 1; 1960’da, 30’a 1; 1990’da 60’a 1; 1997’de 74’e 1” (UNDP, 1999:3). BM yoksulluk kavramından genelde gelir yoksulluğunu anlamaktadır. Diğer yandan,

“insani yoksulluk” diye bir kavram da geliştirmektedir ki bunu da eğitim, sağlık, konut ve gelir olgular ile açıklamaktadır. BM ulus temelinde veriler toplamakta daha sonra bunları bir araya getirerek küresel eşitsizliği anlamakta ve anlatmaktadır. Bu noktada ki ölçütler ise, kırsal-kent ayrımı, cinsiyet, bölgesel, etnik yapılarıdır.

Yoksulluk kavramı siyasetin uzanmasında değerlendirilirken, aksine eşitsizlikler tam anlamıyla siyaseti isbasına davet etmektedir. Küresel bütünlük son yıllarda arttıkça, küresel eşitsizlikler de artmaktadır. Küresel eşitsizlikler 1980 yılından sonra, önceki yıllarda görülmemiş bir hızla artmaya başlamıştır. Aynı yıllarda yoksullaşma da hızlı bir şekilde artmıştır. Buna rağmen, araştırmaların bir çoğu, küresel eşitsizliklerden çok küresel yoksulluk üzerine odaklanmaktadır.

Özellikle, 11 Eylül saldırısından sonra ABD yetkilileri terör olayları ile ekonomik kalkınmaması arasındaki ilişkileri daha iyi gördüklerini ifade eden mesajlar vermişlerdir. Bu bağlamda ABD ticaretinden sorumlu bir yetkili “terörizme ticaret ile cevap verilmesi gerektiğini söylüyordu (akt: Juhasz, 2001:20). Yine, Bush yönetimi Kongre’den istediği ekonomik destekle küreselleşme doğrultusunda yapılacak harcamaların sonuç vereceğini bildiriyordu. Çünkü, inanç oydur ki “küreselleşme yoksullaşmanın çözümüdür” (Juhasz, 2001:20). Oysa, küreselleşmenin de ivme kazandırdığı ekonomik sömürü ilişkilerinden dolayı terör olaylarının arttığı yine bu çevrelerce bilinmiyor olamaz. En azından hepimizin bildiği ABD gizli servisi CIA konuya ilişkin raporunda bu ihtimalleri dile getiriyor (Global Trends 2015, akt: Juhasz, 2001:20). “Küresel ekonominin hızlı bir şekilde yükselmesi ekonomik manada kazançlılar yaratacaktır. Fakat, bütün gemilerin aynı anda limandan ayrılmasını sağlamayacaktır. İçerde ve dışarıda çelişkiler çıkaracaktır. Mevcutta var olanlardan daha fazla kazananlar yaratacaktır. Kronik finansal sorunlara neden olacak ve ekonomik bölünmeyi artıracaktır. Geride kaldığını düşünen bölgeler, ülkeler ve gruplar derinleşen ekonomik durgunluk ile, siyasi istikrarsızlıklar ile ve kültürel yabancılaşma ile karşı karşıya geleceklerdir. Bu durumda, siyasi, ideolojik, etnik ve dinsel asiri uçakileri destekleyecekler ve siddeti seçmiş olacaklardır”. Diğer yandan eğer küreselleşmenin az gelişmiş ülkelere refah getireceği ve halklarının daha mutlu olacağı iddia edilirse bunun için de düz ama etkili bir mantık çıkarımı var. Bu çıkarım Amerikalıların kendilerince yapılıyor; “ABD yönetimi terörizm ile daha etkin mücadele edebilsinler diye, Pakistan ve Endonezya’ya IMF aracılığı ile borç para vermiştir. Eğer bu ülkelere ekonomik sorunlarını çözebilirler diye gerçekten yardım yapmak istiyorsak direkt olarak para vermek yerine neden borç para vermek yoluna gidiyoruz? Bu bölgelerde başarısızlığı kanıtlanmış IMF gibi bir kuruluşu kullanıyoruz- çünkü, eski Dünya Bankası Başkanı Joseph Stiglitz şöyle yazmıştır; IMF’in bütün yaptığı Doğu Asya’daki resesyonu daha derinleştirmek, daha uzun kılmak ve daha zor hale getirmektir”-oysa, yapılacak olan yardımlar, BM gibi az gelişmiş ülkeleri doğrudan amaçlayan kuruluşlar aracılığı ile de yapılabilir ki, bu durumda ABD hükümetinin şartlı verilen krediler üzerindeki kontrolü kalmayabilir. Genellikle krediler verilen ülkelerdeki halka değil, bazı şirketler gibi imtiyazlı kesimlere verilmektedir” (Juhasz, 2001:21). Dünyadaki eşitsizlikler artarken, küreselleşme de artmaktadır. Artık, bu olgunun görülmesi ve kabul edilmesi gerekmektedir.

“Ekonomik küreselleşme fakirlere değil, varlıklılar için hizmet etmektedir.....çevreyi koruma idealinin, toplumsal ve siyasi adaleti şirketlerin ve grupların çıkarlarının üstüne yerleştirecek alternatif bir ekonomik modele ihtiyaç vardır” (Juhász, 2001:21).

Özellikle, Çin ve Hindistan’ın küreselleşme ile birlikte daha iyi bir duruma girdikleri iddiası ünlü ekonomist Galbraith, (2002a; 2002b), tarafından da eleştirilmiştir. Ona göre, “Hindistan’ın görece başarısı 1980 yıllarında başlamıştır ki bu yıllarda siki bir sermaye kontrolüne gitmiş ve uzun dönemli resmi kalkınma yardımları almıştır, bunlardan dolayı Latin Amerika’da ve benzeri yerlerde görülen borç ödeme krizlerinden korunmuştur. Çin ise, ilkin yaptığı tarımsal reformlara dayanarak büyümüş ve daha sonra ülke içinde yaptığı tasarruflar sayesinde sanayileşme programını yürütmüştür. Sermayesini ise günümüze kadar liberalleştirememiştir.Bu yüzden Arjantin’de dahil bu ülkeler gerçek anlamda kapitalist dünyadan uzak kalarak küreselleştiren, ülkeler olmuşturlardır. Oysa Rusya, neo-liberalizmin yeni çocuğu olarak küreselleşmenin sokunu yaşamaktadır.Asya kaplanları diye bilinen ülkeler de 1990 yılların başında liberalleşen ama sonunda bunda başarısızlıklarını ilan eden ülkelerdir” (2002:178). Ona göre Hindistan ise “hiçbir zaman ekonomisini liberalleştirememiştir..... Dünya Bankası kredilerinden yararlanmış....1980’li yıllardan sonraki büyümesini, aynı Çin örneğinde olduğu gibi ticari bankalara önemli ölçüde borcu olmadığından, ortaya çıkan krizlerden fazlaca etkilenmemesine borçlu olmuştur” (2002a:2). Dünya Bankası raporlarının, bir ülkenin ne ölçüde uluslararası ticarete açıksa, o ölçüde ülke içindeki eşitsizlikleri azaltabileceği gibi bir iddianın yanlışlığını gösterebilmek için iddiaların temelini oluşturan Hindistan ile Çin örneklerine özellikle eğilmektedir. Buradaki bir ölçüdeki iyileşmeye karşın Afrika ülkelerinde herhangi bir iyileşme gözlenmemiş tam aksine bu ülkelerin durumu daha da kötüleşmiştir. Örneğin bir Afrika’lı lider, Ali Said Abdella, Eritrea Dış İşleri Bakanı, 2001 yılında düzenlenen BM oturumunda sunuları söylemiştir. “küreselleşmenin Afrika ülkeleri üzerinde çok ciddi olumsuz etkileri vardır. Marjinalleşmeyi –bir kenara itilmeyi- daha da derinleştirmiş, Afrikalıları küresel ekonominin nimetlerinden yoksun bırakmıştır. Afrika, asiri yoksulluktan, sık sık vuku bulan kuraklıktan, yaygın hastalıklardan ve çatışmalardan müzdariptir”. Galbraith, söz konusu fakir ülkelerde zengin ile yoksul arasındaki uçurumun o kadar derin olduğunu söylüyor ki, fakirlerin gelirlerin bir miktar artması eşitsizliklerin ortadan kalkmaya başladığı gibi yanlış bir izlenimin doğmasına neden olduğunu dile getirmektedir. Ayrıca, ülkelerin toplam gelirleri eğer artmaya başlamış ise ve fakirler ile zenginlerin gelirleri paralel bir şekilde artıyorsa o halde mevcut eşitsizlikler korunuyor demektir. Galbraith, küreselleşmenin ve büyümeyi hedef alan politikaların yoksullukları azalttığını kabul ediyor. Ancak, bunların sürekli olarak kazananların ve kaybedenlerin olduğu rekabetçi bir sistemden dolayı eşitsizliklerin azaltılmasına yardımcı olamadıklarını da belirtiyor. “Gelişmekte olan ülkelerde daha fazla ve etkin borç verme, yatırımlar, eğitim, altyapı, teknolojik kapasite, zengin ülke pazarlarına daha fazla girebilme ve uluslararası finans reformları” (2002:179) gibi konuları hayati önemdedir. Galbraith Texas Üniversitesi’nde bir grup araştırmacı ile birlikte değerlendirdikleri uluslararası verilerden sonuç olarak sunuları dile getiriyor: “sistemik olarak eşitsizlikler zengin ülkelerde fakir ülkelere göre daha düşüktür,

ayrica, güçlü sosyal demokrat gelenege sahip ülkelerde fasist geçmisi olan ve simdilerde serbest pazara kendilerini adayan ülkelere göre daha düşüktür. Çok az istisnasi olmakla birlikte, esitsizlikler, fakir ülkelerde zengin ülkelere göre daha yüksektir. Böyle bir durum da sunu yansitmaktadır: fakir ülkelerde orta-gelire sahip üretici sınıf zayıftır ve vasıfsız işçiler mutlak anlamda çok az ücret elde edebilmektedirler...-geleneksel anlayışa karşın, hızlı büyüme esitsizliği azaltmaktadır” (2002a:8-9). Ona göre, esitsizliklerin dünya çapında nasıl seyrettiğine ilişkin genel bir eğilim de belirlenebilir; buna göre, 1960’li yıllarda esitsizlikler dengeli bir halde idi, 1970’lerin ortasında, hafifçe bir azalma var, bu yılların bitimine doğru borçlanma krizlerinin bas göstermesi ile birlikte hiç görülmemiş bir şekilde artmaya başlamıştır. Eğer bütün ülkeleri içine alabilecek böyle kalıplar çıkarılabiliyorsa bu suna işaret etmektedir Demek ki, bunun kaynağı tek tek ülkeler değil, tüm dünyada uygulamaya konulan genel bir politikanın sonucu olması gerekir. Yine Galbraith’e göre, rakamların arkasında insan gerçekliği yatmaktadır; yani esitsizlik demek rakamlar değil, beslenme sorunu, okuma yazma sorunu, sağlık sorunu gibi gerçeklikler vardır. Aynı zamanda, 11 Eylül’de patlak veren güvenlik sorunları da vardır. Bu noktada uluslararası kuruluşlar esitsizlikleri yeteri kadar iyi yorumlamadıklarından istihbaratçıları yanıltarak 11 Eylül olayının patlak vermesinde pay sahibi olmuştur. Ona göre, dünyada ortaya çıkan kitlesel hareketler ile, örneğin, AIDS’den dolayı Afrika kıtasının bosalmaya başlaması, siddet, alkol, sığınak ve strelen dolayı Rusya’nın bosalmaya başlaması, Asya’da seks ticaretinin artması, daha da önemlisi İslami terörün tırmanması ve eğitim sisteminin çökmesinin altında hep bu sorun vardır.

Kimilerince, günümüzdeki entelektüel tartışmaların hakim kavramı haline gelen küreselleşme yeni bir kavram değildir (Gindin, 2002). Çünkü, ona göre, Karl Marks’ın geçtiğimiz yüzyılda kapitalizme ilişkin söyledikleri gerçekleşmektedir. Ulusların kendi kendilerine yeter olmaktan çıkarak evrensel olarak birbirlerine bağlanacakları ve her yönde ilişkiye girecekleri yordandı. Geldiğimiz noktada kapitalizm yeniden tanımlanmalı ve boyutları kavranmalıdır. Bu bakımdan denebilir ki, kapitalizm, Marks’ın ortaya koyduğu gibi hem esitlikleri artırarak hem de işçiler için güvenlik üreterek varlığını sürdürmez. Kapitalizmin bir önceki döneminde işçilerin çıkarına gibi görünen olgular yani, yüksek ücretler, daha iyi toplumsal koşullar, güvenlik vs. bugünlerde kapitalizmin kendi ihtiyaçlarının önünde birer engel gibi durmaktadırlar. Özellikle neo-liberalizm diye tanımlanan ekonomik sistem ihtiyaçlarını bu engellerin ortadan kaldırılması üzerine kurmaktadır. Bu ihtiyaçlar, Pazar ekonomisi adı verilen bir ortamda dogmakta ve karşılanmaktadır. Küreselleşme ise, Pazar ortamının güçlendirilmesi ile neo-liberalizmin ihtiyaçlarına cevap verebilecek koşulların yaratılması için en elverişli enstrüman gibi durmaktadır. Küreselleşme kapitalizmin gelişmesi için uygun disiplinize edilmiş zemin ve koşullar yaratmaktadır. Birinci ve Üçüncü Dünya ülkelerinden bahsedilirken artık sadece bir tek dünyadan bahsedebileceğiz; o da küreselleşmiş dünya olacaktır ya da olmaktadır. Böyle bir dünya yine eski Marksist söylemleri gündeme getirir niteliktedir. Sorun aslında sadece küreselleşme ya da neo-liberal politikalar değildir. Sorun, hepimizin bağımlı olduğumuz üretim araçlarına küçük bir azınlığın sahip olduğu bir toplumda demokrasi eksikliği ve birbirimiz

ile iletişim kurma kanallarımızın kimlerin elinde olduğudur. Ulusal ve uluslararası dengersizlikler ile her bir hükümetin nasıl mücadele ettiğidir asıl sorun. Ulus içinde var olan dayanışmanın nasıl olup da uluslararası platformlara taşınabileceği de ayrı bir sorundur. Yani, aslında içinden geçmekte olduğumuz dönem küresellesmeden ziyade, zaten kapitalistleşme demek olan böyle bir süreçle hangi düzeylerde mücadele edilebileceğinin ortaya konulması gereken bir dönemdir.

Bairoch (1980) su noktaları haklı olarak dile getiriyor. Ona göre, 1750’li yıllarda dünya sanayi üretimi içerisinde Çin’de dahil olmak üzere üçüncü dünya ülkelerinin payı %73-78 dolaylarındaydı. 1860’da bu pay %17-19’a kadar düştü. 1913’te ise en düşük düzeyinde, yani %5 dolaylarındaydı. Böyle bir dramatik düşüşü teknolojik değişimler tek başına açıklayamazlar, ancak, emperyalizm diye özetlenebilecek bir siyasî sürecin devreye girmesi gerekir. Dolayısıyla, ulusların ve insanların farklı yeteneklerinden dolayı esitsiz bir üretim ve dağıtım süreci yaşandığı gibi bir iddia tamamen ortadan kalkıyor. Çünkü, esitsiz üretim/dağıtım ne kadar çok ve yoğun ise, bazı ulus ve insanların da yetenek ve kapasiteleri de o kadar çok kuvvet ile artmaktadır. Uluslararası örgütler aracılığı ile yoksulluğa neden olan olgular ortadan kaldırılması için önerilen politikalar ve çözümler uluslararası politikalar ve olanaklar ile desteklenemediği sürece başarısızlık ile sonuçlanmaktadır. En sonunda da önerilen çözümleri uygulayamadıklarından bir anlamda beceriksizliklerinden dolayı Üçüncü Dünya hükümetleri suçlanmaktadır. Oysa sorun sadece, az gelişmiş ya da yoksul ülkelerin iyi yönetilmediği, demokrasilerinin gelişmediği ya da ekonomik büyümenin gerçekleştirilemediği değil bu politika ve isteklerin uluslararası arenada sonuç verecek şekillerde destekten mahrum kalmasıdır. Pogge (2001) uluslararası borçlanma politikalarına dikkat çekerek bu süreci inceliyor. Ona göre, uluslararası örgütler ilkin az gelişmiş/yoksul ülkelerde hükümetlerin yapısına bakmadan istedikleri borçları veriyorlar. Sonra o ülkenin doğal kaynaklarının ortakçısı oluyorlar ve daha sonra da çeşitli yolsuzluklar yaratarak o ülkenin sürekli olarak belli bir dengersizlik ve düzensizlik içerisinde kalmasını sağlıyorlar. Böylece o ülkenin, hem borç stoku sürekli olarak artıyor, hem halkın ödemesi gereken borçlar artıyor hem de ahlaken çözülsü basılıyor. Ülkenin ekonomik olarak kalkınabilmesi gerekli olan güven duygusu da yitiyor. Ancak, ülke kaynaklarına nüfus etmiş olan şirketler aracılığı ile doğal kaynaklarının sömürülmesi devam edebiliyor. Bu durumun değişmesi için küresel bir ekonomik barış ve yenilenmeden söz edilse dahi bunun nasıl ikna edici bir şekilde savunulabileceği bir soru olarak ortada durmaktadır.

Ülkeler Arasındaki Esitsizlikler

Ülkeler arasında esitsizliklere ilişkin en çok bilinen karşılaştırmalar Birleşmiş Milletlerin periyodik olarak yayınladığı araştırma raporlarında bulunmaktadır. Bu raporların bizlere sunduğu bilgiler zaman zaman iç karartıcı boyuttadır (Belek, 1998; Civelek, 2001; OECD, 2001; UNICEF, 2001; UN, Report on the World Social Situation, 2001; UN, Human Development Report, 2002; WHO, the World Health Report, 2002):

- ? Günde bir dolar ya da altında yaşayan insan sayısı 1.2 milyar. Günde iki dolar yoksulluk sınırı olarak kabul edilecek olursa, 2.8 milyar kişi yoksulluk içinde yaşıyor demektir.

- ? Aileleri temiz içme suyu bulamadigindan, her yıl bir milyondan fazla çocuk ishalden ölmektedir
- ? ABD’de dahil, alti çocuktan bir tanesi fakirlik sinirinde yaşamaktadır.
- ? Gelmekte olan ülkelerde nüfusun üçte biri her gece aç olarak uyumaktadır.
- ? Gelmekte olan ülkelerde nüfusun dörtte biri içme suyundan yoksundur.
- ? Gelmekte olan ülkelerde nüfusun üçte biri insanlık disi, yoksulluk sınırlarının altında yaşamaktadır.
- ? Dünya nüfusunun %12’sini oluşturan sanayileşmiş yedi Kuzey ülkesi, (ABD, Japonya, Kanada, Almanya, Fransa, İtalya, ve İngiltere), dünyada tüketilen toplam kati yakacagin, %43’ünü, kagidin %64’ünü alüminyum, bakır, kursun, nikel ve demir gibi madenlerin, %55-60’ni tüketmektedirler.
- ? Dünya nüfusunun sadece %5’ini oluşturan ABD, dünyada tüketilen kati yakacagin, üçte birini, kagidin üçte birini tüketmekte, mevcut artıkların ise %50’sine neden olmaktadır.
- ? Dünyanın en üst gelirine sahip %20’lik nüfusun gelirinin, en alttaki %20’lik nüfusun gelirine oranı, 30’a birden, 78’de bire ulaşmış bulunmaktadır (1994 hesabi ve eğilim giderek artmaktadır).
- ? Dünyadaki 385 milyarderin, yıllık geliri, dünya nüfusunun %45’inin gelirinden daha fazladır.
- ? Dünyadaki en büyük 500 şirketten, 170 kadari ABD, 130 kadari Japon şirkettir.
- ? Kisi basına düşen gelir, örneğin Norveç’te 33 bin, ABD 27 bin, Türkiye’de 2600 dolarken, az gelişmiş ülkelerde bin doların altına düşmektedir. Yani, Norveç’te yaşayan bir kisi, az gelişmiş bir ülkede yaşayan birine göre, yaklaşık otuz üç kat daha fazla mal ve hizmet üretebilmektedir.
- ? 88 gelişmekte olan ülke arasında Türkiye (2001 krizinden önce) Brezilya ve Peru’dan sonra on sekizinci sırada yer almaktadır.
- ? Dünya nüfusunun %20’si, dünyada üretilen mal ve hizmetlerin %80’nini tüketmektedir.
- ? Dünya nüfusunun en zengin %1’inin geliri, en fakir %57’sinin gelirine esit.
- ? Amerika nüfusunun en zengin %10’nun geliri, dünya nüfusunun en fakir %43’nin gelirine esittir. Bir başka açıdan, en zengin 25 milyon ABD’linin geliri, yaklaşık olarak 2 milyar kisinin gelirine esittir.
- ? Dünya nüfusunun en zengin %5’nin geliri, en fakir %5’nin gelirinden 114 kat daha fazla.
- ? Dünya nüfusunun yarısı açlık ile karşı karşıyadır.
- ? İlk okul yasında olan 680 milyon çocuktan, 113 milyonu okula gidememektedir; bu çocukların %97’si gelişmekte olan ülkelerde bulunmaktadır.

? 90'li yıllarda 50 milyon kişi savaşlar ve iç çatışmalar nedeniyle evini terk etmek zorunda kalmıştır. Dünyada 10 milyon mülteci, 5 milyon evsiz insan vardır. İç savaşlarda, son on yılda, 5 milyon kişi yaşamını yitirmiştir. Yaklaşık 6 milyon kişi sakat kalmıştır.

? Amerikalılar yemek porsiyonlarını %10 küçülttüklerinde, Afrika'da aç insanın kalmayacağı hesaplanmaktadır

? 200 büyük şirket, dünya ekonomisinin dörtte birini kontrol etmektedir.

Yukarıda da sözü edildiği gibi bireyler/aileler arasında farklar olduğu gibi ülkeler arasında da farklar vardır. Ülkeler/uluslar da ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal olarak birbirlerinden farklıdırlar. Zengin uluslar olduğu gibi, fakir uluslar da vardır. Zengin uluslar refah içerisinde yaşarlarken (örn; ABD ve AB ülkeleri) fakir uluslar (örn; Afrika ülkeleri ve az gelişmiş diğer ülkeler) yoksulluk içinde kıvrınmaktadır. Açlık ve susuzluk bu ulusları tehdit eden en ciddi sorunlar olarak hala önümüzde durmaktadır. Yoksul ülkelerin yoksullukları kendi sorunlarıdır diyerek kendi başlarına bırakılabilirler ya da sömürü/ kolonileştirme gibi emperyalist etkinlikler ile bu ülkelerin yoksullukları arasında bir bağ kurularak, içinde buldukları kötü durumdan kurtulmaları için zengin ülkelerin ilgisi sağlanabilir. Bu iki olasılık da aynı anda düşünülebilir. Ancak, Marks ve izleyicileri yoksul ülkelerin yoksulluklarını daha çok Batı ülkelerinin sömürücü tutumlarına bağlamışlardır. Onlara göre, kapitalizm-ki halen içinde bulunduğumuz insanlık tarihinin bir aşaması- kendi mantıksal yasasına uygun olarak kar elde edebilmek ve en yükseğe çıkarabilmek için ülke aşırı arayışlara girmiş dolayısıyla, emperyalist bir kimlik kazanarak diğer ülkeleri örneğin kapitalist asamada olmayan Hindistan ve Afrika ülkeleri gibi ülkeleri kolonileştirmiştir. Buradan getirdikleri ya da transfer ettikleri ekonomik değerler ile kendi çıkarılarını yapmışlardır. Dolayısıyla, zengin Batı'nın ya da Kuzey'in zenginliğinin kaynağı dahili kapitalist rekabet unsuru olduğu kadar sömürgecilik unsurudur da. O halde, yoksul ülkelerin yoksulluktan kurtulmaları daha insancıl bir hayat tarzı içinde yaşayabilmelerinin bir yolu da zengin Batı ile olan tarihsel ilişkilerinde yatmaktadır. Zengin Batı ülkeleri yoksul ülkelerin kötü durumlarından kurtulabilmeleri için kendi refahlarından vazgeçebilirler mi ya da vazgeçmeleri gerekir mi? Bir başka anlatımla, Dünya sathında mevcut eşitsizlikler ortadan kaldırılabilir mi? Tüm insanlar daha adil, daha eşit, daha özgür, daha insanca bir yaşam içinde olabilirler mi? Bu sorular gerçekten de geçtiğimiz yüzyılda, Karl Marks'ın soruları olduğu gibi günümüzde de hala anlamını koruyan belki de hepimizin tek tek cevap vermesi gereken türden sorulardır. Aslında sadece Karl Marks'da bu soruları soran kişi değildir. 19.yy.da bir çok düşünür ve araştırmacı sanayi devrimi ile alt üst olan toplumsal yapıyı dengeye getirebilecek çözümler üretmeye çalışırken, bu tür soruları sormuşlardır. Ancak, Marks bunlar arasında en kalıcı etkiyi yapmış olanıdır. Bu bakımdan ileri sürdüğü öneriler geniş yankılar bulmuştur. Özetlenecek olursa, Marksizm'e göre, çözüm, mevcut düzenin değiştirilmesidir. Klasik Marksizm mevcut düzenin nüfusun büyük bir çoğunluğunun aleyhine işlediğine ya da onların mutlulukları pahasına işlediğine göre zora dayalı olarak değişmesi görüşündedir. Eger, burjuva/yönetici kesim, aç/yoksul yönetilen/proletarya

kesimin önünde bir engel ise bu engel zorla geçilmelidir. Yani, zora ve siddete dayalı bir çözüm önermektedir. Umut sudur: Çok çalışan ve kapitalizmin evrensel yasaları gereği, sürekli olarak az kazanacak olan işçi sınıfı kendi kaderini kendi eline geçirebilmelidir. Böylece üretim araçları, sermaye sınıfından işçi sınıfına geçecektir. Üretim araçlarının mülkiyeti güç doğurduğuna göre, işçi sınıfı bu araçları eline geçirdiğinde gücü de eline geçirmiş olacaktır. Böylece daha esitlikçi daha insani bir yaşam kurma olanığı olusmus olacaktır. Ancak böyle bir anlayış, bilindiği gibi, Birinci Dünya Savası'ndan sonra Sovyetler Birliği'ni kurmuş, ne bu ülkede ne de Avrupa'da daha esitlikçi ve daha insani bir yaşam kurmak mümkün olabilmistir. Sonuç itibariyle bakıldığında, Avrupa soguk savas denilen bir döneme girmiş, silahlanma artmış, azgelismiş ülkelerin dolaylı sömürüsü çift kutuplu bir biçimde daha da yaygınlaşmıştır. Aynı şekilde, Çin gibi çok geniş bir ülkede de yukarıda tasarlanan süreç başka türden stratejiler ile yaşanmıştır. Bu ülkenin de kapalı bir kutu olmaktan vazgeçerek Dünya ekonomisi ile bütünleşme eğilimine girdiği bilinmekte ve gözlenmektedir. Ancak, radikal dönüşümlere hala kapisini kapalı tutabilmektedir. Sovyetler Birliği örneğinde ise bu pek gerçekleşmemistir. Dünyanın küresellemeye başladığının iddia edildiği bir dönemde çok büyük ekonomik sıkıntılar ile yüz yüze gelen Sovyetler Birliği kendi siyasi ve kültürel birliğini yeniden gözden geçirme durumunda kalmıştır. Sovyetlerin temel çekirdeğini oluşturan Rus halkı tercihini, Birliği meydana getiren ülkeleri kendi hallerine bırakarak Rus ulusunun geleceğini daha güvence altına alabilecek daha istikrarlı ve kalıcı bir ekonomik sistem yaratma doğrultusunda kullanmıştır. ABD ile askeri ve ekonomik ve özellikle de siyasi alanda yarışmaktan vazgeçmiştir. Buralara yaptığı harcamaları ekonomik dengelerin yeniden kurulmasına harçayarak tipki Batı'da olduğu gibi kendi yurttaşlarının refah düzeyini artırmayı hedeflemiştir. Çünkü, Sovyetler Birliği gelmiş olduğu noktada, bir yandan uzaya ilk füze fırlatmayı basaran tarihi bir ulus olmanın yanında, ekmek almak için bile kuyrukta bekleme durumunda kalan insanların yaşadığı bir ülke olmuştur. Büyük hedefleri gerçekleştiren küçük bir ülke konumuna düşmüştür. Bir anlamda, ulusu meydana getiren bireylerin onurları söz konusu olmaya başlamıştı. Nükleer alanda, askeri alanda ve belki de toplumsal alanda (çünkü, örneğin, Sovyetler eğitim reformları yapmış, Batı'dan önce okuma-yazma oranlarını yükseltmiş, müzik, bale gibi belli sanat ve sportif alanlarda yüksek başarılar da kazanmıştı) kazanılan görece üstünlükler ekonomik çöküşe kurban edilmek üzereydi. Dolayısıyla, kazanılmış görece üstünlükleri dahi koruyamama tehlikesi sistemi radikal bir şekilde değiştirmek ile asilabilecek duruma gelmişti ki, Sovyetler birliği yöneticileri ve özellikle de intelektüelisi bu durumu yerinde ve zamanında fark ederek bu ekonomik tedbirleri aldılar ve Sovyetler birliği bilindiği gibi tarihsel bir çöküş yasadı. Türk devletleri de dahil olmak üzere bir çok devlet bağımsızlığına kavuşurken, Rusya Avrupa sahnesinde yerini aldı. Öyle aldı ki, NATO üyesi olmak istedi, gözlemci olarak katılma hakkını elde etti. Oysa, NATO sadece Sovyet tehdidine karşı kurulmuştu. Simdilerde ise, AB toplulukları arasına girme planları yapmakta, uzun vadede AB zenginliğinin dışında kalmak istememektedir.

Terör, Sıddet ve Esitsizlikler

Toplumbilim literatüründe sık sık değinildiği gibi, fakir ülkelerde eğitim sorunu halledildiğinde, görelî olarak o ülkenin kalkınmaya başlayacağından, pek kimsenin süphesi yok gibi. Gelismemiş ülkelerin ana sorunlarından birisi olarak daima eğitim sorunu gösterilmiştir, çünkü, yetismiş insan gücü kalkınmanın temeli olarak sunulmuştur. İnsan faktörü değistiginde ekonomik koşulların da değiseceği mantiki bir sonuç olarak çıkarılmıştır. Gerçekten de bu mantiki sonuç doğru olsa bile, söz konusu terör olunca durum daha farklılaşmaktadır. Terör ekonomik kalkınma gibi değildir. İlk ekonomik kalkınma bireylerin ortak arzularıdır. Ancak, terör içinden çıktığı toplumun üyelerinin ortak arzusu olup olmadığını tam olarak bilmek mümkün görünmüyor. İkinci olarak, eğitilmiş toplumların teröre ne ölçüde yönelip yönelmeyeceği de tartışma gündeminindedir. Acaba ilk tahminlerimiz doğru olabilir mi? Yani, eğitim terörü azaltır mı ya da eğitim olan yerde terör hiç olmaz mı? Bir başka açıdan bu sorulduğunda ekonomik durum ekonomik yetersizlikler mi teröre kuvvet kazandırmaktadır ya da ekonomik yeterliliklerin olduğu yerde terör hiç olmaz mı? Esitsizlik artık her kapitalist toplumun belli baslı bir özelliği olduğuna göre esitsizlikler terörü nasıl üretmektedir ya da ana neden bu mudur? Bu sorulara bir çok açıdan cevap vermek mümkündür.

İlkin, özellikle resmi ağizlardan çıkan söylemlere kulak verebilmek için, terörü dünya siyaset gündemine taşıyan İkiz Kulelere saldırı olayına geri dönmek gerekmektedir. Hatırlanacağı gibi ABD başkanı G.W. Bush saldırıyı izleyen günlerde kamu oyuna yaptığı açıklamada, dünya ülkelerini, fakir ülkelere eğitim ve diğer alanlarda çeşitli yardımlarda bulunmaya çağırmıştı. “Yoksulluk ile savasmalıyız, çünkü, umut terörizme bir cevap olacaktır” demişti. Bu söylemle birlikte, terörün yoksulluk zemininde geliştiği resmi olarak kabul edilmiş oldu. Buna göre, terör, yoksulluk koşullarından beslenmektedir. Eğer bu koşullar ortadan kaldırılacak olursa, terör de zaten kendiliğinden ortadan kalkacaktır. Ama, mevcut durumu böyle bir yaklaşım tam anlamıyla açıklamaya yetmekte midir? Terör sadece eğitim eksikliğinden, ekonomik krizlerden/sorunlardan hatta neo-liberal ekonomik politikalarla uyum sağlamada güçlükler yasama gibi nedenler ile yeteri kadar açıklanabilir mi? Terör faaliyetleri, ne bu yüz yıla ne de sadece geçtiğimiz yüzyıllara ait olan bir olgu olmadığından, çeşitli yüzyıllarda çeşitli ekonomik koşullar yaşanmış olduğu da göz önünde bulundurulacak olursa, sadece “yoksulluk” söylemi ile açıklanma olasılığı nedir? O halde terörün kaynağı, ekonomik sorunların dışında başka alanlarda aranmalıdır. Eğer terör ile ciddi ve etkili bir biçimde mücadele edilmek isteniyorsa onun kaynakları yeterince iyi bir şekilde saptanması gerekir. Örneğin, terörün kaynağı, ekonomik nedenlere bağlandığında ve sadece ekonomi temelinde bir çözüm üretilmeye çalışıldığında, ekonomik koşullar iyileştiğinde dahi terör devam edebilecek ya da terörü üreten sorunlarının yeteri kadar anlaşılmamış olduğuna inanarak, kendilerini aşağılanmış hissedebileceklerdir. Bir bölgede terör varsa bu bölgeye, “siz terör üretiyorsunuz, bunu durdurmak için biz de sizin ekonominizi düzeltiyoruz” demek, kutsal amaçlar için kavga ettiklerini düşünen kişiler üzerinde ne ölçüde etkili olabilir ya da ekonomik iyileşmeye karşın amaçlarını feda etmiş olmazlar mı? Ayrıca, terör gibi açıkça çok karmaşık bir toplumsal olgu çok basite indirgenmiş olmaz mı? Terör binlerce insanın ölümüne neden

olabilecek kadar yaygın bir faaliyet ise, o zaman daha dakik açıklamaları gerektirmez mi?

Yine aynı şekilde Krueger ve Maleckova (2002, 2003) Filistin devletine bağlı bir araştırma şirketinin yaptığı anket sonuçlarına değiniyor. Bu ankette bireylere, İsraillilere, yönelik intihar saldırılarının terör eylemi olarak adlandırılıp adlandırılmayacağı sorulmuş büyük bir çoğunluk hayır derken, dış dünyanın terör olarak değerlendirip değerlendirmedigi hakkındaki düşünceleri sorulduğunda ise %92'si evet demiş. Dolayısıyla, Filistin halkı kendisi ne yaptığını bilmekle birlikte, yapılanların dış dünya tarafından nasıl değerlendirildiğinin de bilincindedir. Aynı zamanda, terör diye adlandırılan eylemlerin de nasıl farklı farklı anlaşılabileceğine de örnek teşkil ediyor. Yine aynı araştırmada, meslek sahibi gruplar, öğrenciler ve çok eğitilmiş kesimler, İsrail'e yönelik silahlı saldırıları desteklediklerini bildirirlerken, işsiz kişiler bu saldırılara daha az destek vermektedirler. Terör hareketlerinin ekonomi ile ilişkisinin temel olmadığını göstermek için, yine kendileri gibi teröristlerin profillerini inceleyen, Charles Russe ve Bowman Miller'in çalışmalarına atıflarda bulunuyorlar. Gerçekten ilginç neticeler içeren bu araştırma, 1966 ile 1976 yılları arasında faaliyet gösteren bir çok tehdit örgütünün üyelerini incelemiştir. Çoğunlukla gazete bilgileri kullanılarak yapılan bu araştırma on sekiz gruba içine almış ki bunlar arasında, Japonya'nın Kizil Ordu, Almanya'nın Baader-Meinhof, Kuzey İrlanda'nın IRA, İtalya'da Kzıl Tugaylar, Türkiye'de DHKO'yu saymak mümkündür. Bu yazarlara göre, sözü edilen bu örgütlerin üyeleri hiç de sanıldığı gibi yoksul ailelerin çocukları değildir. Göreli olarak toplumun daha imtiyazlı gruplarından gelmektedirler. Bu sonucun diğer bazı araştırmacılarca doğrulandığına değinilmekte, CIA'nin 1999 yılında hazırladığı teröre ilişkin bir raporun da bunu doğruladığı belirtilmektedir. Bunun bir nedeni de, eğer terör hareketleri hedef aldığı kitlelerin malına yönelik değillerse ki genel de hep böyledir- o zaman, terörün büyük bir çoğunlukla siyasi hedefi olduğu kabul edilmelidir. O zaman da bu siyasi hedefleri anlayacak, olgunlaştıracak ve geliştirecek kapasiteye sahip eğitilmiş kişilere ihtiyaç duyulacağına da kabul edilmesi gerekir. Terör de normal diğer bir çok iş gibi eğitim gerektiren bir aktivite olmuştur.

O halde, neo-liberalizm bu şekilde devam ettiği sürece, Dünya çapında krizlere ve toplumsal sonuçlara yol açacağı ortadadır. Bundan sakinmanın en uygun yolu neo-liberalizmin temel sayıltılarının yeniden gözden geçirilmesi gibi durmaktadır. Örneğin, kari insan ihtiyaçlarının önüne koyma taleplerinde yumuşama ya da ulusal ve uluslararası kuruluşların demokratiklesmesi gibi ilkelerin benimsenmesi. Bütün bu istekler yeni olmadığı gibi idealist istekler gibi de durmaktadır. Ancak unutulmamalıdır ki, tarih bu tür idealist istekler boyunca sekillenmiştir; insanlar bu idealist ilkelere göre yönlerini tayin etme durumunda kalmışlardır. Yine Dünya'da gittikçe artan anti-küresel eylemler de bu tip düşünsel yenilenmelere duyulan ihtiyacı simgelemektedirler.

Sonuç

Esitsizlikler söz konusu olduğunda iki temel görüş hemen kendini belli etmektedir; birincisi, esitsizliklerin tarihsel ve bireysel boyutu olduğu, dolayısıyla hiçbir zaman tamamen ortadan kaldırılamayacağını iddia etmektedir. Bunun için zenginler ile yoksulların her zaman var olacağını düşünmek

dogrudur. Zengin ile yoksul arasındaki fark bazen artar bazen da azalabilir ama bu, hem ekonominin hem de hayatın temel ilkesidir. Dolayısıyla, üstesinden gelinemez ve gelinmesi de gerekmez.

İkinci görüş de esitsizliklerin doğal değil insani olduğunu ileri sürmektedir. Esitsizlikleri insanlar icat etmiş ya da kurmuş olduklarına göre yine insanlar tarafından ortadan kaldırılabilir ya da en aza indirilebilir. Esitsizlikler toplumsal olduğundan toplumsal kurumlar aracılığı ile yayılmaktadır. Bunun için, toplumsal kurumlar reforma tabi tutulduklarında esitsizlikler ile mücadele başlamak demektir. Bu görüş, özellikle ekonomik sistemlerin esitsizlikleri yaygınlaştırıp yaygınlaştırmadığına göre kategorize edilebileceğini, dolayısıyla, bir tek ekonomik sisteme işaret etmenin, örneğin, sadece neo-liberal sisteme işaret etmenin doğru olmadığını ve tarih ile uyusmadığını ileri sürmektedir. Esitsizliklerin bireylerin yaşam kalitesini direkt olarak etkilediği ya da düşük yaşam kalitelerinden toplumsal sorunların ortaya çıktığı vurgulanmaktadır.

Çok genel olarak özetlenen bu iki görüşten, ilkinin daha çok liberal ve neo-liberal çevrenin çıkış noktası olduğu; ikinci görüşün ise daha çok kapitalizmi eleştiren çevrelerin temel görüşü olduğu, belirtilmelidir. Ayrıca, temel sayıltıları ve ileri sürdükleri temel iddialar bakımından incelenecek olursa her iki görüşün de savunucuların hem çok sayıda hem de tarihsel bir bağlamda ele alınabilecek kadar geniş bir konu olduğu da vurgulanmalıdır. Her iki görüş de, bilindiği gibi, düşünce tarihi boyunca kendilerine bir çok felsefi zemin bulabilmişlerdir. Ancak, her ne kadar düşünsel ve kuramsal olarak birbirleri ile çatışıyor, birleşiyor olsalar bile, ortada özellikle günümüz koşullarında bir gerçeklik hala varlığını sürdürmektedir. Yoksulluk yüzünden acı çeken büyük bir çoğunluk ve dünya nimetlerinden en çok şekilde yararlanma olanına sahip küçük denebilecek bir azınlık. Birisi kazanmış olduğu görece üstünlükleri korumak isterken, diğeri içinde bulunduğu kaos ortamından ne pahasına olursa olsun çıkmak istiyor. Görünen o ki esitsizliklerin ortadan kaldırılması kuramsal tartışmaların yol açtığı bulanıklardan çok daha zor bir uğraş. Esitsizlikler gerçekten ortadan kaldırılamaz mı? Ya da ne ölçüde zengin ile yoksulun çıkarları bağdastırılabilir?

Atkinson (1999) esitsizliklerin kaçınılmaz olduğu gibi bir görüşü kabul etmiyor. Çeşitli çözüm denemelerinin olabileceği görüşündedir. Bunun için, bazı önerilerde bulunmaktadır. Örneğin, ona göre, klasik tanımlarımızdan vazgeçmeliyiz. Vasıflı işçi vasıfsız işçi gibi. Vasıfsız işçiye verilecek bir miktar vasıflı işçiden kesilebilir ve orta bir ücrette bulusulabilir. Diğer taraftan, ödenecek ücretler konusunda toplumsal bir antlaşmaya varılabilir ve bu konulardan toplumsal kurallar (codes) konulabilir. Böylece ücretlerde değişimler ani olmaz. Dolayısıyla Atkinson, esitsizliklerin ekonomik gerekliliklerin bir sonucu olduğu gibi bir ekonomik bakış açısı ile esitsizliklere yaklaşılanın artık bir yanığı olduğuna dikkat çekmektedir. Ekonomik bakış açıları özellikle sosyoloji ve antropoloji biliminden yararlanarak bu tür kavramları toplumsal normları da dikkate alarak yeniden tanımlamalı ve ekonomik faktörleri de bu bakış açılarından değerlendirmelidir.

Terör söz konusu olduğunda ise, esitsizlikler/yoksulluklar terörün asıl baslatıcı nedeni olsa idi, tarihsel bir özellikte olmaz sadece esitsizliklerin arttığı dönemlerde ortaya çıkardı. Oysa, terör faaliyetlerine tarihin hemen hemen her döneminde çok çeşitli nedenlerden ötürü rastlamaktayız. Görece olarak ekonomik üstünlüklerin yasadığı bölgelerde dahi terör faaliyetlerinin olması da bu fikri

destekler niteliktedir. Diger bir destek ise, Filistin bölgesinde yapılan araştirmalardan hatta bizim ülkemizdeki terör faaliyetlerinden gelmektedir. Bu tür araştırmalara göre, terör faaliyetlerine katılanlar, ilk anda akla gelebilecegi gibi, toplumun fakir kesimlerinden çok orta kesimlerinden, yani ekonomik olarak toplumun çok şikayetleri olmaması gereken kesimlerinden gelmektedir. Terörü uygulamak için dahi belli düzeyde aktivistlerin eğitimli olması tercih edilmektedir. Bu da sunu göstermektedir; Terör aslında ekonomik nedenlerden ziyade siyasi nedenlerden hatta daha da fazlaca tarihsel nedenlerden beslenmektedir. Bu bakımdan, esitsizliklerin ortadan kaldırılması için verilecek mücadele yetersiz kalacaktır. Ülkemizde de yaygın bir şekilde var olan böyle bir anlayış bu yanlışlığı dile getirmektedir. Terör topraklarında, ekonomik sorunlar çözülsede dahi terör bundan kaynaklanmadığından dolayı devam edecektir. Bu durumda su iddia edilebilir ki, terör ile mücadele çok çeşitlilik/çok nedenlilik üzerine oturtulduğunda etkili olabilecektir.

Kaynakça

- ATKINSON, Anthony B. (1999), "Is Rising Inequality Inevitable? A Critique of Transatlantic Consensus", **United Nations University**: WIDER Annual Lectures 3.
- BAIROCH, Paul. (2000), "The Constituent Economic Principles of Globalisation in Historical Perspective: Myths and Realities", **International Sociology**, Vol:15, No:2, p:197-225.
- BELEK, İlker. (1998), **Sınıf Sağlık, Esitsizlik**, İstanbul: Sorun Yayınları.
- BM, 56. Genel Kurul Toplantısı (16/11/2001),
<http://www.un.org/terrorism/statements/slovakiaE.html>
<http://www.un.org/webcast/ga/56/statements/>,
- CIVELEK, Mehmet. (2001), **Küresellesme ve Terör**, Ankara:Ütopya
- GALBRAITH, James K. (2002a), "Inequality and Globalization: Ideology, Fact, and the Ethical Dimension", A lecture at EPIIC, Tufts University.
- GALBRAITH, James K. (2002b), "Is Inequality Decreasing?", **Foreign Affairs**; Jul/Aug2002, Vol. 81 Issue 4, p178, 2p.
- GINDIN, Sam, (2002), "Challenging Globalization", **Canadian Dimension**, Vol. 36 Issue 4, p18, 5p.
- HURRELL, A (2001), **Global Inequality and International Institutions and World Politics**, Oxford: Oxford University Press.
- JUHASZ, Antonia. (2001), "Globalisation of Poverty", **Tikkun**, Vol:16, No:6, p:20-22.
- KRUEGER. Alan.B. and Jitka Maleckova (2002), "Does Poverty Cause Terrorism?", **New Republic**, Vol:226, No:24, p:27-34.
- KRUEGER. Alan.B. and Jitka Maleckova (2003), "Seeking the Roots of Terrorism", **Chronicle of Higher Education** Vol: 49, No:39.
- PIETERSE, Jan Nedeerveen. (2002), "Global Inequality: bringing politics back in", **Third World Quarterly**, Vol:23, No.6, pp 1023-1046.
- UN, (2001), **Report on the World Social Situation**.
- UN, (2002), **Human Development Report**.
- UNICEF, (2001), **Statistics**.
- WHO, (2002), **the World Health Report**.